

„ELÉG EGYETLEN HIBÁS LÉPÉS”

Arabló-tenyésztést segítő szakmai előadások a Bábolnai Gazdanapokon

A Bábolnai Gazdanapokra időzítette közgyűlését a fennállásának 30. éves jubileumát ünneplő Magyarországi Arablótenyésztők Egyesülete. A rendezvény nyilvános részében az eredményes termékenyítésről, illetve a genetikai betegségek tenyésztésből való kiszűréséről hangzottak el előadások.

Elsőként dr. Bába András lógyógyász állatorvos az eredményes vemhesítés titkáról, annak buktatóiról beszélt. A szakember kiindulópontja az volt, hogy egy kanca vemhesülését vagy nem vemhesülését lehet bárhogyan magyarázni, de az eredmény „a tulajdonos szemszögéből vagy kudarc, vagy elvárható és normális”, vagyis a kanca vemhes.

Ahogy a szakember kiemelte, a mesterséges termékenyítés a tulajdonos és az állatorvos számára is fokozott stresszforrás, hisz számos hiba lehet a folyamatban, és elég egyetlen hibás lépés ahhoz, hogy üres maradjon a kanca. A többszereplős folyamatban ha mindenki csak épp egy kicsit hibázik, vagy csak egy kicsit kevésbé figyel oda, és 80 százalékos a teljesítmény a sperma hűtésénél, a szállításánál, a viszszafejtésénél, az ovuláció időpontjának megállapításánál és így tovább, eljuthatunk oda, hogy mindössze 30 százalék lesz az esély a csikóra. Erre példaként a kétezres évek első felét említette, amikor különböző okok miatt romlottak a mesterséges termékenyítési eredmények és így megrendült a bizalom e forma iránt.

A mesterséges termékenyítés folyamatában hibalehetőség lehet a sperma minősége, a rossz szállítási, illetve tárolási körülmények, a kanca körüli gondok. A beültetendő sperma minőségét számos tényező befolyásolja: a mén állapota, adottságai, a leadott sperma minősége, a spermavétel és -kezelés szakszerűsége, a különféle hígítóanyagok, a higiénia, az adagolás, illetve a sperma hűtése.

Utóbbival kapcsolatosan hangzott el egy megtörtént eset: a tenyésztő Bábólnán vásárolt spermát, azt betette a kocsjá hátsó ablakába és elment ebédelni. Visszaérve a helyi szakemberek felhívták a figyelmét, hogy ez esetben a saját hibája miatt ne is számíton arra, hogy eredményesen vemhesül a kancája.

Dr. Bába András a fagyasztásról is azt mondta, ha nem a „lassú fagyasztás, extra gyors felolvasztás” elve szerint járnak el, a szaporítóanyag minősége erősen kérdéses, mint ahogy az sem jó hűtési megoldás, ha a spermát egy csomag fagyasztott zöldborsóra teszik.

A szakember kancaoldali buktatóként jelezte meg a petesejt rövid élettartamát –

1. Dr. Bába András: Ha nem a lassú fagyasztás, extra gyors felolvasztás elve szerint járnak el, a szaporítóanyag minősége erősen kérdéses
2. Dr. Maróti-Agóts Ákos: A genetikai betegségek terjedését meg lehet állítani

ami miatt fontos az ovuláció pontos detektálása –, valamint a megtermékenyítések számát és gyakoriságát, illetve azt, hogy a mélyhűtött sperma csak szűk intervallumban használható.

Nem szabad azt sem elfelejteni – hangzott el az előadásban –, hogy nemcsak a kanca szaporodásbiológiai állapota határozza meg a termékenyülést, hanem az állat általános kondíciója, a tartási körülmények, a takarmányozás, illetve annak a stressznek a mértéke is, ami magával a mesterséges termékenyítéssel jár.

A leggyakoribb hibának a szakember a következőket tartja:

- a kanca előzetes vizsgálatának, esetleges kezelésének elmaradása,

- rossz időzítés, téves ciklusdiagnosztika, preovulációs tüsző, illetve ovuláció „elnézése”,
- higiéniai hiányosságok, termékenyítés technológiai hibái (technikai hibák, túl sokszori termékenyítés),
- nem megfelelő minőségű sperma,
- túl hosszú, nem megfelelő szállítás vagy tárolás.

Mindezek háttérben lehetnek felszerelésbéli vagy orvosszakmai, illetve logisztikai hiányosságok, de a legriasztóbb, amikor a tulajdonos áll elő a természettől teljesen elrugaskodott elképzelésekkel, például azzal, hogy egy vemhes kancát kellene megtermékenyíteni...

A sikerben soha nem lehet senki száz százalékban biztos, de az alábbi listán szereplő dolgokat elvégezve a többi már csak a természetten múlik.

- Ellenőrizzük a spermát!
- Ellenőrizzük a kancát, kezeljük, ha nem problémamentes!
- Termékenyítsünk minél közelebb az ovulációhoz, minél kevesebb szer, de a levett sperma minél előbb kerüljön a kancába, győződjünk meg az ovuláció megtörténtéről, számáról!
- Tartsunk be minden technológiai és higiéniai szabályt maximálisan!
- Végezzünk korai vemhességvizsgálatot, ismételjük meg megfelelő időben, ha kell és lehet, többször!

A második előadást dr. Maróti-Agóts Ákos egyetemi docens, az Állatorvos-tudományi Egyetem munkatársa tartotta „A genetikai vizsgálatok lehetőségei az öröklődő betegségek kiszűrésében, arab telivéreknél” címmel.

Az előadó felhívta a tenyésztők figyelmét, hogy manapság, amikor már a genetikai vizsgálatokat az egyes egyedeken, illetve az örökítőanyagon el lehet végezni, azt el is kell, mert a genetikai diagnosztika használata nélkül tenyésztőink lépéshátrányba kerülnek a konkurens tenyésztőkkel szemben például úgy, hogy genetikai betegségeket hordozó lovat, örökítőanyagot vesznek. Ez esetben elvileg visszajár ugyan a vételár, de a bajt talán jobb megelőzni, mint orvosolni...

Mesterséges termékenyítés esetén a tesztetlen sperma komoly rizikót jelent. Ameny-

nyiben viszont az állatunk mentes a genetikai betegségektől, úgy alkalmas tenyészláttnak ugyanúgy, mint sportolni. Amennyiben az állatról kiderül, hogy hordozója valamely genetikai betegségnek, akkor sportolásra még alkalmas lehet, azonban a tenyésztése komoly aggályokat vet fel és

dozza a betegséget, akkor a csikók fele hordozó lehet, negyede beteg és negyede születhet ezen betegségektől mentesen – ahogy az az ábráról is látható. De ez csak lehetőség, a gyakorlatban megjósolhatatlan, hogy öröklődik-e a hibás gén.

Magyarul, ha valaki komolyan veszi a tenyésztést, akkor minden genetikai betegségre tesztelt és attól mentes spermát vásárol csak meg az ugyancsak mindentől mentes kanca megtermékenyítésére.

Ezen betegségek terjedésének oka épp a tenyésztői hanyagság, amikor is a betegséget hordozó spermával termékenyítettek. A genetikai betegségek terjedését azonban meg lehet állítani. Példa erre Dél-Afrika, ahol a nem beteg, de a SCID-et okozó hibás gént hordozó heterozigóta egyedek száma 2004-ben a 800-as lóállományban 6,4% volt, amit 2009-re 3,4%-os hordozói arányra csökkentettek, igaz, a lóállomány is csökkent 699-re.

Hazánkban 2008-ban egy TDK-dolgozat keretében vizsgálták a SCID elterjedését, akkor 32 lovat teszteltek és egyetlen hordozót sem találtak. Mivel a tesztelés nagyon drága, kivéve, ha tudományos céllal végeztetik azt el, dr. Maróti-Agóts Ákos felajánlotta az egyesületnek, hogy amennyiben a tenyésztők küldenek neki vérmin-tákat, ő elvégzi ezt a kutatást. Ezáltal a tenyésztők tisztában lehetnének saját tenyészállataik genetikai állapotával és a magyarországi arabló-tenyésztés biztosan nem lenne szerencsejátékhoz hasonlatos.

A Magyarországi Arablótenyésztők Egyesületének itt felidézett előadásai a Bábolnai Gazdanapok keretében hangzottak el. A hagyományos gazdanapi rendezvénysorozat azonban nemcsak a szakembereknek, hanem a lókedvelő amatőröknek is szól, a ménesbirtok minden évben bemutatja tevékenységét, illetve lovait a nagyközönségnek. Idén a Shagya-arab fogatok és az ugrólovások mellé vendégként huszárokat hívtak, illetve bemutatkoztak két másik szakma képviselői is: a szabadidomítók, illetve a lovaskaszka-dőrök.

A program legnagyobb részében a Gömöri Lovas és Népi Hagyományőrző Egyesület idézett fel fejezeteket a magyar huszárság aranykönyvéből: bemutatták a lovas kiképzés egyes elemeit, a karusszelovaglást, a szablys harcot, valamint tökök segítségével a gyalogosok levágásának módját is.

A huszárok ellenségeit, a leányrablót két török lovas Katrics Tamás és Vargyas Viktor lovaskaszkadőrök személyesítették meg, hatalmas tapsot kaptak a közönségtől, amint néhány vágtság erejéig megmutatták azt is, mi a trükklovglást.

Pénzes Gábor és Levente végvári-husár-kiképzési bemutatót tartottak, a házigazdák pedig ötös, négyes és kettes fogatot vonultattak fel a pályán. Mint megtudtuk, kocsiba csak Shagya-arab kancákat fognak be a ménesbirtokon, díjugratók pedig shagya-arab méneken és herélteken versenyeznek, illetve láttuk egy angol telivért is az ugrópályán.

Aki látta a Kincsem című filmet, tudja, hogy a magyar vitézség aranykönyvének fényes lapjára kívánczik minden olyan kiképző, aki pusztán szeretettel éri el, hogy a lovai azt csinálják, amit ő szeretne. Ilyen fényes lapról érkezett Bábolnára Hamza Viktória is, akiről azt mondják, tényleg ért a lovak nyelvén...

H. B. Á.

egg		
sperm		
	 N/N	 N/SCID
	 N/Gb	 SCID/SCID

1. Dr. Bába András lógyógyász állatorvos az eredményes vemhesítés titkáról, annak buktatóiról beszélt | 2. A SCID öröklése (forrás: dr. Maróti-Agóts Ákos előadása)

leginkább a szerencsejátékra hasonlít. „Ha pedig a ló beteg, akkor semmiképpen nem szabad tenyésztésbe vonni” – hangsúlyozta a szakember.

A lovak genetikai betegségei, legyen szó a SCID-ről (súlyos kombinált immunhiányos betegség), a CA-ról (lovak cerebrális abiotrofiája) vagy az LFS-ről (levendulacsikó szindróma), mind recesszíven öröklődnek és akár alapszintű genetikai ismeretekkel is érthető, hogy ha az egyik szülő hor-

Halmos B. Ágnes